

ZPRÁVY SLUKO

VYDÁVAJÍ

STUDIJNÍ A LIDOVÝCHOVNÉ ÚSTAVY KRAJE OLOMOUCKÉHO

Krajské museum • Krajské výzkumné středisko • Krajská galerie •
Krajská hvězdárna • Přípravný výbor Krajské zoologické a Krajské
botanické zahrady • spolu s Krajskou výzkumnou komisí v Olomouci
Objednávky řiďte na SLUKO, Olomouc I, nám. Republiky 6, tel. 2731

Leden 1952

Pracovníci v průzkumu a úkoly čtvrtého roku 5LP

V osmém čísle našich Zpráv jsme přehlédlí činnost pracovníků v průzkumu. Při její rozmanitosti jsme rádi tomu, že průzkumná činnost, kterou jsme prováděli se svými externími spolupracovníky odbornými i lidovými, byla určena především a téměř výhradně úkolům, vyplývajícím z potřeb 5LP. Přispívali jsme průzkumovými podklady pro stavebnictví, hospodářství s nerost. surovinami, zemědělství i pro ochranu přírodních a kulturních památek. Nejsme dosud spokojeni s tím, že právě tato rozmanitost úkolů a neplně rozvinutá síť spolupracovníků dovolila některé problémy řešit pouze rámcově, že nebylo možno pro velký nedostatek času dané problémy dořešit tak podrobně, jak bychom si přáli. Při tom jsme museli překonávat mnoho potíží technického rázu. Nejen že jsme se o to snažili, nýbrž aktivně jsme se zapojili do budovatelelského procesu plněním daných dílčích úkolů. To byl třetí rok československého 5LP, do něhož jsme prakticky teprve v polovině vstoupili jako nová složka veřejného života v Olomouckém kraji.

Čtvrtý rok 5LP nás nalezl připraveny k práci ještě intensivnější. V čem vidíme náš úkol? Především v tom, že se po získaných zkušenostech přimkneme ještě těsněji a organicky k činitelům, řídícím výstavbu našeho kraje. Od Javorníku a Jeseníku na severu našeho kraje až po Kojetín na jihu čeká nás opět množství problémů, které máme rozebrat, zvážit a syntheticky zpracovat, aby nový, rodící se socialistický člověk měl všechny podklady k svému růstu. To znamená, že se naše práce badatelská i organizační stane základnou pro další, intensivnější budování. A vedle toho budeme podle možností informovat o výsledcích naší práce veřejnost tiskem, rozhlasem a hlavně výstavami v našem ústavu i v kraji a tím budeme obhospodařovat i úsek kulturní nadstavby.

O tom, že náš postoj k průzkumné činnosti je správný a jasný, svědčí i vývojový postup ústředních úřadů, zejména SÚP. Podle nejnovějších směrnic dostane se krajům další systematické podpory v budování nově organizovaných středisků, v krajích dosud často postrádanými, která jako citlivý nerv budou

spojoval nejen kraj s ústředím, nýbrž — co hlavně vítáme — spojí všechny dílčí badatelské výsledky a uplatní je v praxi. Neboť ještě do nedávna nebylo záruky, že z několika navzájem si odporujících výsledků průzkumu, zejména při otázkách územního plánování, bude vybrán výsledek směrodatný. Konečná skladba kolektivu, který tuto nejvyšší odpovědnou práci bude v našem kraji provádět, není dosud známa, avšak na informativní poradě, kterou měli dne 17. ledna t. r. v budově SLUKO zástupci SÚP a II. ref. KNV s členy Krajské výzkumné skupiny vyplynulo, že tato skupina bude pověřena prací pro tento nový krajský orgán. Znamená to, že se zařazujeme i s našimi externími spolupracovníky do 5LP na prahu jeho čtvrtého roku s jasným cílem a že budeme mít příležitost ověřit si správnost dosavadních pracovních metod i výsledků práce samotné. A znamená to pro nás také velký závazek, který slibujeme radostnou prací splnit.

Dr Vladimír Strnad

Výstavy

• Výstava **Sběr pomáhá průmyslu**, instalovaná spoluprací krajského závodu n. p. Sběrné suroviny (ref. J. Kodýtek) a průmyslového oddělení KMO (ref. V. Burian) byla zahájena dne 21. ledna 1952 proslovy řed. SLUKO J. Kanyzy, místopřed. KNV J. Janíše, podnik. řed. NPSS J. Šťastného a agitkou »Lítaj' u nás moli«, kterou předvedla »Červená pětka« soubor ZK ROH Oděvních závodů J. Wolкера z Prostějova. V úvodní části výstavy, navržené odd. pro prehistorii KMO, je v několika ukázkách předveden sběr odpadových surovin a jejich nové využití už v době bronzové. Ostatní části výstavy ukazují zdroje i výsledky lidového a průmyslového sběru železa, barevných kovů, textilu, papíru, kožek, peří, kostí, pecek, skla a umělých hmot. Jsou zde také předvedeny způsoby úprav materiálu před odevzdáním do sběru a ve sběrových střediscích a zpracování odpad. hmot v nové hodnotné výrobky. Výstava byla již při zahájení velmi početně navštívena (přes 250 účastníků), což je důkazem toho, že veřejnost plně chápe její budovatelský význam. Potěšitelná je účast pionýrů. V březnu t. r. bude přenesena do Prostějova.

• **Čína včera a dnes** je název výstavy, která u nás právě probíhá a která bude trvat do 3. února t. r. Je to putovní výstava Náprstkova musea a svým bohatým obsahem představuje vývoj kulturního života Číny po dobu 3.000 let. Universitní knihovna k ní vhodně připojila ukázky literatury čínské a literatury o Číně, Krajská knihovna pak seznam knih téhož druhu, které nabízí čtenářům pro poučení o zemi a lidu našeho velikého přítele na východě. Dne 20. ledna byla výstava doplněna »Čínským matinée«, na kterém přednášel dr. L. Hájek z Orientálního ústavu v Praze o vývoji čínského výtvarného umění.

Odbor věd přírodních KMO

• Oddělení pro geologii (dr. V. Strnad) zpracovalo ve formě elaborátu své příměry k výhledovému plánu zájmové oblasti Olomoucké a spolu s oddělením botanickým podalo řadu konkrétních návrhů k zařazení do tohoto plánu.

• *Krasové oddělení* (dr V. Strnad). V jižní části lomu Na Pomezí byl odstřelem dne 6. prosince 1951 otevřen komínovitý otvor do podzemí. Průvodce z jeskyň Na Pomezí s. Jos. Měrka upozornil na tuto skutečnost Severomoravský kras i SLUKO a na místo byla svolána dne 18. 12. m. r. porada, jíž se účastnil vedoucí lomu Na Pomezí, Jos. Netopil za jesenické speleology, Vlad. Panoš, O. Pleichinger a Jos. Měrka za Sev. kras a dr V. Strnad za SLUKO a IV. ref. KNV. Uvedení soudruzi zjistili na místě, že otvor do podzemí je asi 0.5 m² velký. Vede kolmo dolů do prostoru asi 4—5 m vysoké, vzniklé v místě, kde se protínají dva směry puklin. Prostora je asi 6—8 m dlouhá. Otvor do podzemí byl otevřen právě v linii, vymezené schůzí z 11. října 1949, (linie rozděluje lom na část chráněnou a na část, v níž je těžba povolena). Před nedávnem byla prostora, podobná této, objevena asi uprostřed horního lomu. Byla bez ohlášení zasypána přibližně třemi vagony odpadového materiálu. Porada se usnesla, že 1. odstřelem objevenou prostoru se nehodí chrániti jako přírodní památku pro její malý rozsah (tvoří nejsvrchnější patro jeskyně Komínové) zvláště proto, že její ochranou by byl zbrzděn výrob. plán lomu. 2. Novému vedení lomu nebylo plně známo usnesení komise MŠVU, min. průmyslu, KNV a Palackého univ. v Olomouci atd. a neohlásilo tudíž nový objev podzemních prostor Na Pomezí. Vedení lomu se však zavázalo, že každý další nález podzemních prostor ohlásí SLUKO, pověřenému péčí o přírodní památky a Severomoravskému krasu v Olomouci. Nejlépe může tak učiniti telefonickým ohlášením prostřednictvím průvodce v jeskyních Na Pomezí. 3. Po dohodě s vedoucím lomu bylo usneseno, že další těžba bude prováděna podle usnesení ze dne 11. 10. 1949, aby dosud zjištěné podzemní prostory nebyly odstřelem zničeny nebo zasypány.

Referent publikoval: *Jeskyně Na Pomezí, Jesenický kras* (vydal Čedok Praha, 1951, cena Kčs 15).

• *Geografické oddělení* (dr J. Luner) zpracovává teplotní poměry v kraji Olomouckém s hlediska polnohospodářského. Pracuje rovněž na bioklimatografii zájmové oblasti ostravské.

Referent přednesl referát o dosavadních výzkumech v oblasti ostravské na celostátní konferenci zdravotníků, konané ve dnech 30. — 31. ledna 1951 v Ostravě.

• *Botanické oddělení* (dr B. Šula) převzalo část sbírek z býv. Vlasteneckého musea v Olomouci. Spolu s odd. zoologickým byla provedena exkurse přírodovědecké sekce OPS ze Šumperka do skleníků Sadového kombinátu v Olomouci.

Referent podal písemné připomínky k výhledovému plánu JNV v Olomouci a obsažným elaborátem zhodnotil současný stav botanické zahrady v Olomouci, se zřetelem na její přeměnu v Krajskou botanickou zahradu.

• *Zoologické oddělení* (dr V. Teyrovský) převzalo entomologické sbírky z likvidujícího Vlast. spolku musejního v Olomouci. Pro ornithologickou část sbírek KMO byl získán exemplář orla mořského (samice v mladém šatě, 4,35 kg váhy, 202 cm v rozpětí), sestřelený 13. 1. 1952 u Zvole (okr. Zábřeh) soudr. Jos.

Hlochem. — V materiálu ptačích kůže, dodaných externími spolupracovníky, byly zjištěny u některých forem jisté pozoruhodné zvláštnosti v tvaru a v kresbě, jež budou předmětem dalšího studia k literárnímu zpracování. — 13. ledna 1952 navštívil přírodovědec, sbírky KMO přírodovědecký kroužek Okr. pedagogického sboru v Šumperku; referent pro zoologii projednal s jeho členy v konferenci na závěr této návštěvy možnosti spolupráce na přírodovědeckém průzkumu okresu šumperkého v rámci výzkumu přírodních poměrů Olomouckého kraje; spolupráce, již byly touto konferencí položeny základy, rozvine se podle plánu v jarních měsících t. r. Za návštěvy, kterou v zoologickém oddělení KMO vykonal dne 24. 1. 1952 dr. W. Černý, přednosta oddělení pro vyšší obratlovce ústavu pro systematickou zoologii na Karlově univ. v Praze, byla dohodnuta konkrétní spolupráce zool. oddělení KMO s tímto oddělením pražského universitního ústavu v soustřeďování materiálu pro studium jistých otázek hospodářské užitečnosti ptactva.

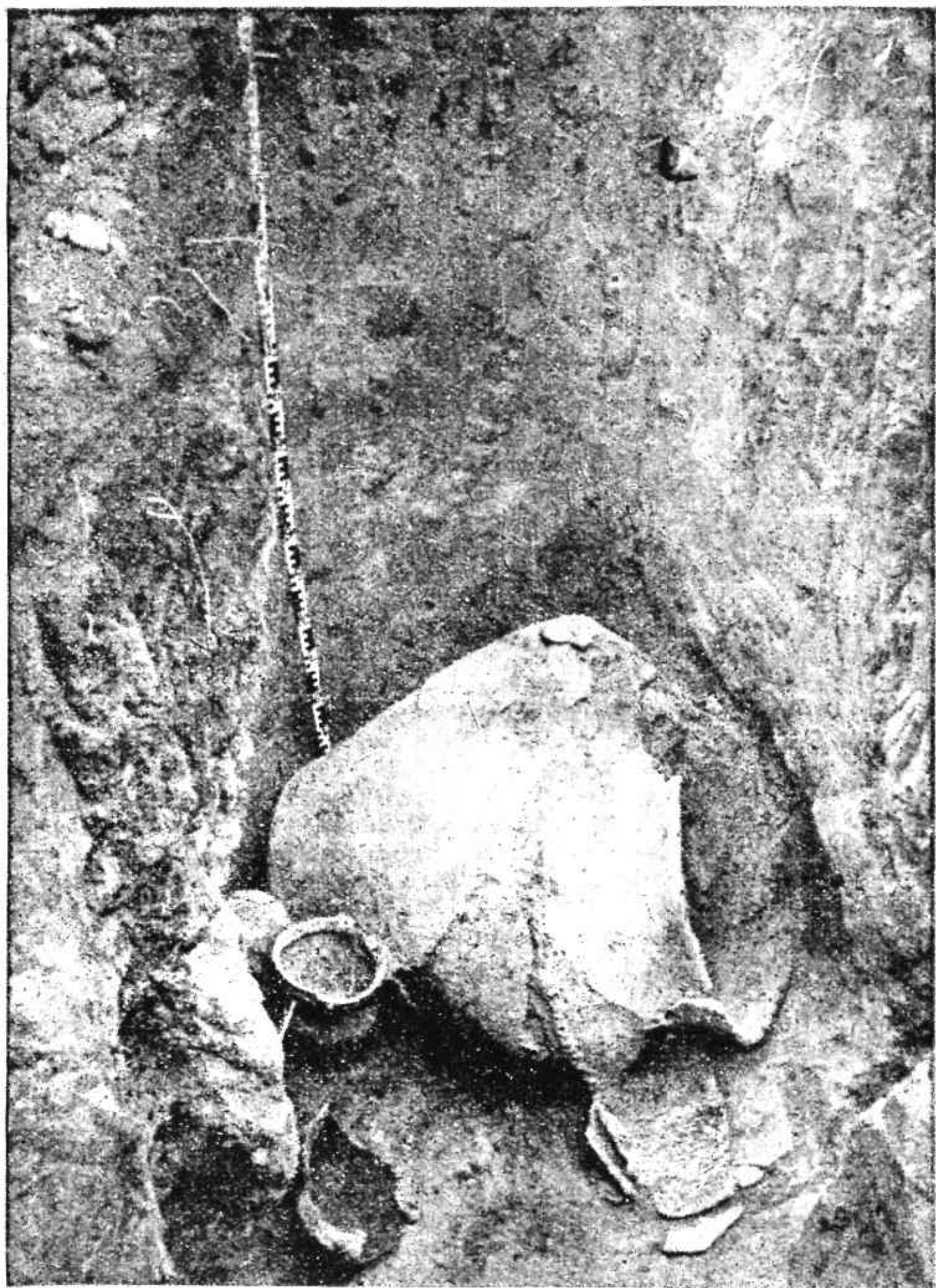
V »Přir. sborníku Ostravského kraje«, XII, s. 419—420 (leden 1952) byla otištěna referentova „Předběžná zpráva o nejvýznamnějších výsledcích průzkumu fauny vodního hmyzu ve Slezsku v červnu a červenci 1951“.

Odbor věd o společnosti KMO

• Oddělení dějin dělnického hnutí (A. Travěněc). Referent pořídil statistiku politických časopisů vycházejících v Olomouci anebo zabývajících se naším krajem v letech 1848 až 1950. Během tohoto sta let vzniklo jich 1.108, z nich 898 českých a 210 německých. Referent dále studoval politické časopisy z let 1848 a 1849 z kraje Olomouckého. Z látky v nich nalezené — při úplné svobodě tisku v r. 1848 a při »náhubku censury« v r. 1849 — zpracovává nyní řadu článků pro informaci širší veřejnosti (*Panovnická třídní solidarita monarchů v Evropě v r. 1848, Sedláci na Hané a rok 1848, Nekompromisní revolučnost proletariátu — dělník, student, voják — Vídeň, Brno, Olomouc — v letech 1848-49 atd.*). Třetím úkolem referentovým je studovat politické, hospodářské a j. časopisy z let 1917 — 1925, z let Velké říjnové revoluce a prvních let ČSR a z let boje proletariátu s buržoasií o nový společenský řád, aby byl osvětlen nynější třídní boj u nás.

Ke dni 7. listopadu připravuje se výstava Počátky dělnického hnutí na Moravě.

• Národopisné oddělení (J. Kanyza) připravilo na 20. prosinec krajský sjezd národopisných pracovníků, na němž přednášeli prof. dr. J. Húsek na thema »Dnešní úkoly národopisné vědy v našem kraji«, řed. SLUKO J. Kanyza »O národopisné práci v musejnictví« a o »Národopisné složce v pořadech lidové tvořivosti« a dr. J. Poláček o »Hanácké lidové písni«. Ke všem referátům byla bohatá diskuse a na jejím podkladě byl pořízen soupis národopisných pracovníků podle speciálních odborů, aby tak tato práce se mohla provádět systematicky. Na závěr bylo přijato usnesení, z něhož vyjímáme: 1. Soustředit národopisné pracovníky u KMO, aby tak mohla být prováděna s jednoho střediska průzkumná a sběratelská činnost. 2. Zástupce KMO bude v krajské subkomisi umělecké lidové tvořivosti. 3. Provést soupis literatury o hanáckém národopisu. 4. Dosavadní národopisné besedy zapojiti na masovou základnu ROH nebo na Osvětové besedy. 5. Pokud možno, budou měsíčně svolávány porady národopisných pracovníků.

Bolelouc, okr. Olomouc: lužický hrob I.

• Z oddělení pro prehistorii (V. Burian). Při stálém vzrůstu sbírek oddělení pro prehistorii, rozmnožených sbírkami Vlast. musea, se ukázala nutnost vybudování laboratoře pro pravěké oddělení. K tomu účelu byla upravena a vybavena potřebným zařízením a materiálem místnost v budově v Purkrabské ulici č. 4.

• V katastru obce Bolelouc (spr. okr. Olomouc) v trati Nad Oborou na p. č. 235 a 237, v blízkosti barokní kaple sv. Rosalie, byly ve dnech 17., 18., 19. a 28. prosince 1951 prokopány tři žárové lužické hroby, objevené zaměstnanci n. p. Vodotechna A. Navrátilem a A. Souškem při kladení vodovodního potrubí. Zachraňovací výzkum provedl referent KMO V. Burian za spolupráce J. Hudečka a M. Roháče.

Pohřebiště je uloženo pod metrovou vrstvou humusové zeminy v silně vápnité nepřemístěné spraši. Rozlohu pohřebiště lze s pravděpodobností odhadnouti asi na 4 ha, bereme-li v úvahu souvislost s nálezem rolníka J. Čecháka z roku 1927. Hrob I. v hloubce 180 cm obsahoval mohutnou zásobnici, uloženou na boku, otvorem k jihovýchodu, tlakem shorá poněkud smáčknutou. Asi 10 cm mocná vrstva popelovité hlíny, shrnutá na boční stěnu zásobnice, obsahovala množství úlomků ohořelých kostí, tři úlomky bronz, brousek z jílovité břidlice a kusy protilehlého okraje zásobnice. V blízkosti okraje zásobnice byla hromádka střepů a zachovalé osudí, při dně zbytky osudí s ohořelými kostmi, soudkovitá nádobka obrácená dnem vzhůru, na ní miska, těsně vedle jiné osudí s popelovitou hlínou a ohořelými kostmi uvnitř, přikryté konickou nádobkou. Okraj hrobu byl porušen výkopem příkopu. — Hrob II. V hloubce 90 cm osudí, obsahující úlomky kostí a kousek bronz. — Hrob III. tvořil pod metrovou vrstvou humusové zeminy mísevitý dolík o průměru 50 cm, hluboký 25 cm. Byl vyplněn popelovitou hlínou, promísenou ohořelými kostmi, kusy pálené hlíny, úlomky zuhelnatělého dřeva (největší kus ležel na dně) a bronzovým inventářem: třemi evočky a úlomkem korýtkovitě zahnutého plíšku, zdobeného článkováním. Část hrobu, obsahující nádobové střepy, byla odříznuta vodovodním příkopem. Rozdílnost hrobového inventáře ukazuje počínající třídní rozdíly lidské společnosti, přecházející z řádu prvobytně pospolného v řád otrokařský.

Nutno podtrhnouti porozumění pracujících pro spolupráci se SLUKO, již byly prehistorické sbírky rozmnoženy o cenné přínosy. — Obsažné zprávy o tomto výzkumu přinesly deníky Práce (8. ledna 1952) a Lidová obroda (5. ledna 1952).

Bn.

Všímejte si při provádění pozemních prací zbytků pravěkého osídlení našeho kraje! Ohlaste nám všechny nálezy vyoraných nebo vykopaných památek, zvláště střepů prehistorických nádob, nástrojů atd. na adresu SLUKO, Olomouc I, nám. Republiky 6, tel. 2731.